

RETTIN OIREYHTYMÄ & KATSEOHJAUS

Katseohjaus apuvälineenä

Katseohjauslaite on apuväline, joka mahdollistaa tietokoneen ohjaamisen ja valintojen tekemisen katseella esimerkiksi hiiren käytön tai kosketuksen sijaan. Katseohjauslaite seuraa käyttäjän katseen sijaintia tietokoneen näytöllä kameran avulla. Laite lähettää paljaalle silmälle näkymätöntä infrapunavaloa, jonka luomaa heijastetta silmän pupillilla ja sarveiskalvolla laite seuraa.

Katseohjauslaite on yksinkertainen ja nopea keino tehdä valintoja tietokoneella, minkä takia se voi sopia apuvälineeksi Rett-henkilölle. Katseohjausjärjestelmän käytön nopeus ja intuitiivisuus saattaa tehdä apuvälineen käytöstä sujuvampaa ja mielekkäämpää, mikä vähentää turhautumista.

Koska valinta tehdään katseella, ei ulkoisten hallintalaitteiden kuten kytkimien opetteluun tarvitse käyttää aikaa. Käyttäjän ei myöskään tarvitse olla täysin liikkumatta, kunhan hän vain pystyy katsomaan katseohjauslaitteeseen kytketyn tietokoneen näyttöä. Pään liikkumisvara vaihtelee katseohjauslaitteen mukaan, liikkumisvara voi olla sivuttaissuuntaan jopa 40 senttimetriä.

Katseohjaus ja Rettin oireyhtymä

Katseohjaus on osoittautunut mahdollisuudeksi ymmärtää Rett -henkilöitä heidän apraksiaan (eli motorisen säätelyn vaikeudesta) ja kommunikointivaikeuksistaan huolimatta.

Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että monilla Rett -henkilöillä on valmiuksia tietokoneen tarkoituksenmukaiseen ohjaamiseen katseella. Neljä viidesosaa Alexandra Djukic et. al tekemään tutkimukseen osallistuneista 4-16 vuotiaista Rett -tytöistä osoitti pystyvänsä tunnistamaan uuden ja/tai merkityksellisen kuvaärsyksen ja kohdistamaan katseensa siihen tavallisesti kehittyvien lasten tapaan. Lisäksi Sally-Ann Garrett ja Hector Minto havaitsivat tekemissään arvioinneissa, että yli 90:n Rett -henkilön koeryhmästä vain kahden henkilön katseen seuranta ei onnistunut. Garrettin ja Minton mukaan seurannan epäonnistuminen näillä kahdella henkilöillä saattoi johtua aikaisemmin havaitsematta jääneistä näkökyvyn ongelmista.

Suosittelava lähestymistapa Rett -henkilöiden katseohjaukseen on se, että toiminta ei ainaakaan aluksi olisi tavoitelähtöistä, vaan ensisijaisesti tukemassa käyttäjän oppimista ja kielellisiä taitoja. Rett-henkilöillä tyypillisesti esiintyvän apraksian vuoksi kannustava ja paineeton toiminta, kuten pelit ja musiikki, ovat tärkeä ja luonteva osa katseohjauksen aloitusta.

Katseohjauksen aloitus

Katseohjauslaitteen käytännöllinen ja sujuva käyttö on aluksi harvinaista, eikä sen käytölle kannata asettaa aluksi liikaa odotuksia. Rett -henkilöiden valmiudet käyttää katseohjausjärjestelmää ovat yksilöllisiä ja kaikki tarvitsevat aikaa harjoitteluun. Aikuisen aktiivinen positiivinen palaute omatoimisen käytön aikana rohkaisee laitteen käyttöön ja kehittää syy-seuraussuhteiden hahmottamista. Rett -henkilöt

huomaavat nopeasti, jos heidän onnistumistaan epäillään, joten heidän oppimis- ja kommunikointikykyihinsä uskomisen ja sen näyttäminen on tärkeää. Katseohjaustietokoneen tulisi olla käytettävissä mahdollisimman usein, jotta siitä voisi tulla luonnollinen osa kanssakäymistä ja kommunikointia.

Ensimmäisillä kokeilukerroilla kalibrointia, eli katseen ominaisuuksien laitteelle opettamista, ei välttämättä kannata tehdä ollenkaan. Apraksian vuoksi kohteiden katsominen pyynnöstä saattaa väsyttää käyttäjän silmät jo ennen varsinaista kokeilua ja tutustumista laitteeseen. Tämä voi johtaa turhautumiseen ja tylsistymiseen ja siten huonontaa katseohjauskokemusta. Ensimmäisillä käyttökerroilla voidaan käyttää yksinkertaisia aktiviteettejä, joiden avulla käyttäjä voi esimerkiksi ymmärtää, että tietokoneen näytöllä tapahtuu jotakin kun sitä katsoo. Nämä yksinkertaiset aktiviteetit kehittävät katseohjaustaitoa ja valmistavat käyttäjää laitteen edistyneempään käyttöön, kuten kommunikointia ja kalibrointia varten.

Katseohjaus tulisi nähdä oppimisprosessina sen sijaan, että Rett-henkilön odotettaisiin käyttävän tietokonettaan välittömästi kommunikointiin. Tietokoneen ohjaaminen katseella on taito, jonka oppiminen vaatii aikaa ja harjoittelua. Aloittamalla katseohjaus yksinkertaisilla aktiviteeteillä taataan paineeton ja kannustava ympäristö laitteen käytön harjoitteluun, jonka aikana käyttäjät etenevät ja kehittyvät omien kykyjensä mukaan. Aiheesta tehtyjen tutkimuksien valossa tulisi katseohjaus nähdä varteenotettavana apuvälinevaihtoehtona Rett-henkilöille.

Lisätietoa Aure:n verkkosivuilla.

www.rettfinland.fi

Rett ry

Yhdistys tukee perheitä, joissa on Rettin oireyhtymän omaava tai autismin kirjon piiriin kuuluva henkilö. Yhdistys tiedottaa uusimmista tutkimuksista ja kuntoutusmenetelmistä, järjestää vertaistapaamisia ja monenlaisia tapahtumia.

Katso lisää www.rettfinland.fi

Lisätietoja:

www.rettsyndrome.eu
www.rettcenter.se
www.rsrt.org
www.rettsyndrome.org
www.autismiliitto.fi
www.malike.fi